

Pavel Sirůček*

Abstract

Half-Forgotten Personalities of Economic Thought – M. Kalecki

Michał Kalecki was an original Polish economist, who is ranked among unorthodox Marxists. He focused mainly on issues of macroeconomic dynamics. He created the dynamic theory of effective demand, in which he overtook the more familiar concept of J. M. Keynes. Kalecki influenced many diverse economists, including, e.g., the first generation of post-Keynesian economists.

Keywords: M. Kalecki, macroeconomic dynamics, theory of effective demand, cycle theory

JEL Classification: D30, D43, E11, E20, E32, P21

V košaté historii ekonomického, resp. šířeji sociálně-ekonomického myšlení se objevuje nemálo osobností, jejichž dílo nebylo – dobově, nebo i dodnes – plně doceněno či adekvátněji rozpracováno. Zcela zapomenuti by neměli zůstat ani různorodí ekonomičtí disidenti, resp. autoři, jejichž originalita se vymyká standardním mantinelům. „Polozapomenuté“ připomíná dlouhodobý seriál AOP. Dnešní pokračování cílí na originálního ekonoma M. Kaleckiho a některé modely (např. ekonomických cyklů) inspirované právě jeho podnětným dílem.

Michał Kalecki (1899–1970)

Polský ekonom a hospodářský expert, řazený k neortodoxním marxistům, zaměřený zejména na problémy makroekonomické dynamiky. Koncipoval dynamickou teorii efektivní poptávky, kterou předběhl – a do jisté míry i přesáhl – daleko známější koncepci J. M. Keynesa. Kalecki ovlivnil řadu různorodých ekonomů, včetně např. první generace postkeynesovské ekonomie.

Život a dílo nedoceněného ekonoma

M. Kalecki se narodil 22. 6. 1899 v Lodži a umírá 18. 4. 1970 ve Varšavě. Vzdělává se ve strojírenství a inženýrství na Politechnice Warszawskiej a později (po vojenské službě) na Politechnice Gdańskie. Byl nadaným studentem, leč z rodinných, resp. finančních důvodů musel studia ve Varšavě přerušit. Ani v Gdaňsku studia, ze stejných důvodů, nedokončuje a nikdy nedosahuje na vyšší vědeckou hodnost. Vykonává různé práce (i v oblasti statistického sběru a zpracování dat) a působí několik let jako ekonomický novinář na volné noze. V letech 1929–1937 je zaměstnán jako analytik v polském Ústavu pro výzkum hospodářské konjunktury a cen. Zdokonaluje se ve statistických postupech,

* Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta podnikohospodářská (sirucek@vse.cz).

kterými vybavuje – jako jeden z průkopníků – později své studie. V roce 1933 zde publikuje text *Próba teorii koniunktury*,¹ který předznamenává jeho celoživotní zaměření, především ohledně ucelené teorie cyklu. První ekonomický článek – o dopadech snižování mezd za krize – publikuje Kalecki v roce 1932.

Na stipendium pobývá ve Švédsku a navštěvuje Velkou Británii, kde se setkává i s budoucími keynesovci, včetně samotného Keynesa. Do Británie emigruje před nacistem v roce 1938 (když předtím na protest odchází z Ústavu pro výzkum hospodářské konjunktury a cen) a roku 1939 vydává svou klíčovou knihu *Essays in the Theory of Economic Fluctuations*. V období 1940–1945 působí na Oxford Institute of Statistics. Pracuje např. na projektech válečných přidělů, přednáší i na Oxfordu a pokračuje v bádání především ohledně cyklů. Cítí se však nedoceněn i diskriminován kvůli svému přistěhovaleckému původu a institut opouští. Pobývá v Paříži, Montrealu a roku 1946 se stěhuje do New Yorku. V letech 1946–1954 zastává pozici hospodářského experta OSN a působí např. i jako politický poradce.

Roku 1955 se vrací do Polska, kde se stává ekonomickým poradcem vlády (1955–1967) a později reprezentantem Polska v OSN. V období 1957–1962 spolupředsedal Ekonomické radě Polské republiky připravující projekt později nerealizované hospodářské reformy. Kalecki pracoval i v komisi pro perspektivní plán (1957–1959) a byl spoluvůrcem perspektivního plánu Polské komise národohospodářského plánování na léta 1961–1975. Projekt plánu ztělesňoval v praktické podobě Kaleckiho vize růstu v socialistických ekonomikách, ovšem přijat v této podobě nebyl.² M. Kalecki se poté začíná více věnovat výuce a výzkumu, včetně studia matematiky či úvah ohledně sociálně-ekonomických problémů třetího světa. Poslední léta dožívá zklamán politickým vývojem a ve znamení stále pesimističtějších náhledů na lidstvo.

Kalecki taktéž vyučoval ekonomii na varšavských vysokých školách. Během života pracoval i na London School of Economics, University of Cambridge, Oxford University či Warsaw School of Economics.³ Byl ekonomickým poradcem vlád Kuby, Izraele, Mexika a Indie. V roce 1970 je nominován na tzv. Nobelovu cenu za ekonomii, ale téhož roku umírá.

Kalecki ekonomickou vědu obohatil a inspiroval, a to i když výrazně porušil zásady, že musí být ve správný čas na správném místě a k tomu publikovat i ve správném jazyce. Být tomu jinak, mohl být možná i mnohem známější. Kalecki přitom formuloval řadu postřehů i prvků pozdějšího Keynesova teoretického systému již v roce 1933. Jeho teorie je navíc širší, když staví na nedokonalé konkurenci či zahrnuje problematiku hospodářského cyklu atd. Kalecki žil ovšem v té době ve Varšavě a publikoval polsky. Další

1 Uveřejněný jako *Essai d'une theorie du mouvement cyclique des affaires*. *Revue d'economie Politique*, March/April 1935, resp. *A Macrodynamic Theory of Business Cycles*. *Econometrica*, July 1935.

2 Kalecki v 50. a 60. letech publikuje o principech plánování a dalších problémech především socialistických ekonomik např. v časopisech *Życie Gospodarcze*, *Gospodarka Planowa*, *Nowe Drogi* aj.

3 V letech 1949–1991 pojmenované Szkoła Główna Planowania i Statystyki, nyní Szkoła Główna Handlowa w Warszawie. Někdy se hovoří dokonce o tzv. Varšavské ekonomické škole právě kolem M. Kaleckiho. Šířeji do polské ekonomické školy bývají řazeni vedle Kaleckiho – a v poslední poznámce zmiňovaných významných ekonomů O. R. Langeho a W. Bruse – i např. Tadeusz Kowalik (1926–2012) či Kazimierz Łaski (1921–2015) aj.

vydání práce v jiných jazycích v roce 1935 bylo zase vesměs ignorováno i z důvodu vyjádření matematickou podobou. A tak k vydání jeho prvních knih v angličtině [1939, 1943] dochází až v době, kdy je již slavným J. M. Keynes. A Kalecki je dobově pokládán za autora, který říká víceméně totéž.

Ke stěžejním dílům M. Kaleckiho náleží *Eseje o teorii hospodářských výkyvů* [anglicky 1939], *Studie o ekonomické dynamice* [1943], *Teorie ekonomické dynamiky* [1954], *Studie o teorii hospodářského cyklu 1933–1939* [první polská kniha, anglický překlad z roku 1966] či *Úvod do teorie růstu v socialistické ekonomice* [anglicky 1969].

V článku z roku 1943 Kalecki předpovídá politický cyklus vedoucí k zastavení růstu, začínající cca s koncem II. světové války. M. Kalecki tak bývá označován za prvního autora, který operuje s termínem, resp. koncepcí politického hospodářského cyklu. Kalecki, vedle problematiky efektivní poptávky, rozdělování, cyklů či ekonomického růstu aj. v tržní kapitalistické ekonomice, zaměřoval pozornost též na sféru hospodářské dynamiky a růstu v podmínkách ekonomiky socialistické [1969, 1972 aj.]. Významně přispěl k rozpracování teorie centrálně plánované ekonomiky. Náleží přitom k průkopníkům používání metod západní ekonomie (včetně matematických a statistických) v tehdejší východní bloku. Šíří Kaleckiho odborného záběru dokumentují i posmrtně vydané sborníky jeho prací – např. *Vybrané eseje o dynamice kapitalistické ekonomiky 1933–1970* [1971] a *Vybrané eseje o ekonomickém růstu socialistické a smíšené ekonomiky* [1972].

Svébytný marxista a předchůdce Keynesa

V neortodoxní interpretaci marxistické politické ekonomie navazuje Kalecki na dílo R. Luxemburgové.⁴ Ovlivněn je od mládí též knihami M. I. Tugana-Baranovského.⁵ Vychází i ze samotného K. H. Marxe, přičemž se opírá zejména o jeho schémata reprodukce. Postupně Kalecki vypracovává model dlouhodobého rovnovážného růstu keynesovského charakteru. I Kaleckiho teorie vede k závěru, že kapitalistická tržní ekonomika má vážné problémy ohledně dlouhodobého udržení úrovně důchodu odpovídající plné zaměstnanosti.

Na počátku 30. let vytváří teorii úspor, investic a zaměstnanosti, která není příliš vzdálená koncepci efektivní poptávky J. M. Keynesa, která představuje jádro slavné *Obecné teorie zaměstnanosti, úroku a peněz* z roku 1936. Již Kalecki prokazuje vliv agregátní poptávky na národní důchod i možnosti její stimulace pomocí adekvátní politiky. Vyzdvihuje roli investic (kdy např. jádro jeho růstového modelu tvoří vztah, v němž tempo růstu důchodu je dáno součinem míry investic a jejich efektivnosti) včetně hledání základu hospodářského cyklu právě v investičním procesu. Růst investic zde vede ke zvýšení agregátní poptávky, dochází i ke zvýšení výrobních kapacit a k poklesu míry zisku, což zpětně způsobí omezování investic. Jejich snížením klesá agregátní poptávka, přizpůsobuje se agregátní nabídka a národní důchod i zaměstnanost klesají. Přednosti Kaleckiho teorie spočívají v její dynamičnosti i pozornosti, kterou věnuje rozdělování národního důchodu mezi mzdy a zisky, což podle Kaleckiho souvisí se stupněm monopolizace. Stupeň monopolizace a poměr materiálových a mzdových nákladů jsou hlavními faktory rozdělování národního důchodu z dlouhodobého hlediska. Mezi krátkodobé faktory působící

4 Představené v rámci seriálu „Ženy v ekonomii“ v AOP, 2012, č. 1.

5 Představeného seriálem v AOP, 2016, č. 1.

na toto rozdělení náleží faktory určující podíl mezd, resp. zisků na důchodu v rámci hospodářského cyklu. Velikost národního důchodu je pak v zásadě určována investicemi a sklonem kapitalistů ke spotřebě.

Kalecki ve svém modelu staví např. na tezi, že úspory jsou součástí zisků (pouze kapitalisté spoří). Dělníci mají veškeré mzdy vydávat na spotřební statky, a zbylá část národního důchodu (tj. zisky) tak zůstává k dispozici pro investice a spotřebu kapitalistů. Zvýší-li tito spotřebu, výdaje se jim vrací v podobě vyšších zisků.⁶ Kaleckimu bývá připisováno stručné shrnutí jeho modelu z roku 1933: „*Dělníci vydávají to, co vydělávají a kapitalisté vydělávají to, co vydávají*“. Společnost uvažuje diferencovanou na třídu kapitalistických podnikatelů (příjemci zisků) a dělníků (příjemci mezd). Snaží se prokázat, jak rozdílná síla těchto tříd a jejich rozporné zájmy determinují výrobu, rozdělování i ceny. Kalecki operuje též s myšlenkou, že firmy stanovují ceny pomocí průměrných nákladů, přičemž míra růstu cen je dána monopolní silou.⁷ Kalecki se zasloužil o měření stupně monopolu. Ve svém teoretickém přístupu přitom integruje do jedné soustavy problematiku hospodářského růstu i ekonomického cyklu.

J. M. Keynes svůj princip efektivní poptávky využívá pro určení úrovně národního důchodu. V postkeynesovské interpretaci tak jeho role končí, když je pomocí investičních rozhodnutí determinován důchod. M. Kalecki teorii efektivní poptávky zasazuje do rámce specifického modelu hospodářských cyklů. Vzniká tak otázka stanovení investic i objasnění jejich cyklických výkyvů, které představují východisko ekonomického cyklu. K rozdílu mezi Keynesem a Kaleckim náleží i to, že Kalecki nepracuje s očekáváním a nejistotou a nerozvíjí blíže teorii chování finančních trhů. Kaleckiova teorie je však přitom širší a propracovanější – výklad efektivní poptávky je zde propojen s teorií hospodářského cyklu, teorií rozdělování i koncepcí nedokonale konkurenční cenové tvorby založené na stupni monopolu.⁸

6 Připomínán bývá efekt „*vdoviny mošničky*“ – tj. pohádkového bezedného měšce. Výdaje jednoho podnikatele se stávají zisky dalšího. S růstem agregátních výdajů podnikatelů tak rostou i jejich zisky. Kalecki rozvíjí úvahy v podmínkách nedobrovolné nezaměstnanosti a nevyužitých zdrojů a na jeho interpretaci navazuje např. J. V. Robinsonová svou teorií rozdělování. Postkeynesovci přitom staví na tezi, že velikost celkového výstupu neurčuje rozdělení důchodu na mzdy a zisky. Rozdělení důchodu tedy není určováno ani tak mezními produktivitami faktorů, jako spíše jinými aspekty makroekonomického charakteru. Další interpretace „*vdoviny mošničky*“ staví na J. M. Keynesovi [*Pojednání o penězích*, 1930]. Činí tak např. postkeynesovec N. Kaldor [1940].

7 Předpoklady původní verze Kaleckiova modelu jsou následující. Firmy při cenové tvorbě využívají metodu přírážky k nákladům. Kapitalisté tak určují míru zisku a mzdové sazby, ovšem neurčují celkovou výši zisku ani mezd. Tyto souvisí s celkovou velikostí výstupu. Dalším předpokladem je, že dělníci spotřebovávají celý svůj důchod a úspory se nemění na výdaje. Výdaje kapitalistů na investice mají náhodný charakter a nezávisí na úrovni zisků. Při optimistické náladě spotřebovávají kapitalisté celý zisk a poptávka bude dostatečná, aby se realizovala veškerá produkce a celkový výstup i zisky byly dostatečně vysoké. Jsou-li kapitalisté pesimističtí, zisky nespotebují, ale spoří. Potom budou agregátní poptávka a celkový výstup na nízké úrovni (i když míra zisku bude stejná). Důsledkem bude nezaměstnanost. Rozdělení důchodu na mzdy a zisky je tedy určeno faktory makroekonomické povahy a nikoli mezními produktivitami vstupů, tak jako v neoklasickém teoreticko-metodologickém systému.

8 Na rozdíl od koncepce Keynesa v „*Obecné teorii ...*“, která v zásadě staví na dokonalé konkurenci (i když si Keynes narušení dokonalé konkurence uvědomoval) a je statická (s dynamickými aspekty). Keynesovi též chybí např. teorie rozdělování či ucelená teorie cyklu. Nehledě na silnou poplatnost Keynesova díla neoklasice.

Stupeň monopolu postavení firmy vymezuje jako poměr hrubé ziskové marže k hodnotě produktu, tj. k měření stupně monopolu zavádí míru v podobě poměru mezi ziskovým rozpětím a cenou. Stupeň monopolu závisí na stupni koncentrace a centralizace výroby a kapitálu, na síle odborů a stavu třídního boje (projevujícím se při vyjednávání o mzdách), na možnostech firmy používat necenových nástrojů konkurence (např. pomocí reklamních aktivit namísto cenových válek), na stupni koluze mezi firmami a na výši režijních (zde fixních) nákladů a změnách jejich poměru k přímým výrobním nákladům firmy. Cenová tvorba se tak liší od neoklasických konstruktů a bývá vnímána jako realističtější. Kaleckiho koncept měl vyjadřovat i stupeň absence cenové konkurence. Využíván bývá též k vysvětlování podílu mezd a zisků na národním důchodu či v kontextu otázky, proč ceny během deprese neklesají.

Některé kategorie si Kalecki ve svých modelech vypůjčuje ze systému K. H. Marxe. Další problém Kaleckiho teorie – a současně i důvod omezující jeho potenciální vliv na ekonomickou vědu – představuje existence několika verzí této teorie. První verze byly vyjádřeny méně srozumitelnou algebrou, včetně rovnic často kritizovaných jako tautologie. Následně však M. Kalecki matematickou kostru obaluje množstvím teoretických argumentů.

Pokračovatelé Kaleckiho

K dílu a podnětnému odkazu M. Kaleckiho se explicitně hlásí především k neoklasice ostře kritická postkeynesovská ekonomie. Vznik a vývoj postkeynesovství silně ovlivnila právě Kaleckiho teorie (včetně jeho interpretace Marxova díla), a to zejména u autorů italsko-cambridgeské větve. U postkeynesovců totiž není teorie efektivní poptávky aplikovaná pouze v krátkém období a bývá součástí dynamického rámce dlouhodobého růstu spojeného s cyklickými fluktuacemi. Někteří z postkeynesovců dokonce staví Kaleckiho nad Keynesa. Kaleckiho teorie je pak vnímána jako méně blízká (i méně poplatná) neoklasice než teorie Keynesova, resp. přínosnější v kontextu pokusů o nestandardní přestavbu makroekonomie v 80. letech 20. století.⁹ Např. významné části textu J. V. Robinsonové¹⁰ a J. Eatwella *Úvod do moderní ekonomie* [1973] jsou vlastně výkladem Kaleckiho teorie.

Pro postkeynesovské teorie cen je důležitý Kaleckiho koncept rozdělování [1940, 1954, 1971 aj.] s hlavním faktorem určování cen v podobě stupně monopolu postavení firmy. Námitky vůči neoklasickému zkoumání nedokonale konkurenčních trhů formuluje v knize *Essays in the Theory of Economic Fluctuations* [1939]. K tématu např. monopolistické konkurence se vrací v článku „The Supply Curve of an Industry under Imperfect Competition“ [1940]. V dlouhém období pak zpochybňuje (např. vlivem nejistoty) úsilí o maximalizaci zisku na základě rovnosti mezních nákladů a mezních příjmů. Kalecki se po celý život věnuje nejen otázkám makroekonomickým, ale neopomíná ani mikroproblematiku chování firem především na oligopolních trzích. Operuje s tím, že firmy na vysoce monopolizovaných trzích stanovují ceny na základě přímých výrobních

9 Postkeynesovci bývají učebnicově členěni na větev italsko-cambridgeskou a mladší – americkou. Jiné členění (např. A. S. Eichnera) hovoří o postkeynesovcích přelomu 70. a 80. let, kteří jsou spíše následovníky Keynesa (a staví na vlivu monetárních faktorů), a dalších – následovníků Kaleckiho (s důrazem spíše na faktory reálné).

10 Představené v rámci seriálu „Ženy v ekonomii“ v AOP, 2011, č. 6.

nákladů na jednotku produkce a ziskové přírážky k těmto nákladům. Využívá konceptu stupně monopolu a precizuje teorii oligopolní ceny. Otázkám cen u postkeynesovců se následně věnuje S. Weintraub aj. U postkeynesovců přitom existují různé varianty teorie cenové tvorby lišící se např. pojetím determinace ziskových přírážek a chování firem (modely J. A. Kregela, G. C. Harcourta, P. Kenyona a dalších).

Úvahami Kaleckiho se inspirovali P. Sraffa, L. L. Pasinetti a jiní neoricardovci, dále např. autoři orientace institucionální či neoinstitucionální (J. Nitzan, J. K. Galbraith aj.), kritičtí autoři kladoucí důraz na participaci (R. E. Hahnel) či ekonom a politik Y. Varoufakis ad. Na M. Kaleckiho přímo navazuje jeho žák a pokračovatel – někdy označovaný za žáka nejvýznamnějšího – J. Steindl, proslulý zejména koncepcí stagnace a teorií oligopolních cen.¹¹ Růstový model Kaleckiho aplikuje český ekonom M. Toms.¹²

Předchozí čtyři pokračování seriálu AOP „*Polozapomenutí*“ se věnovala zejména otázkám spojeným s teoretickým bádáním nad hospodářskými cykly s důrazem na cykly dlouhodobé – na dlouhé vlny (díly o M. I. Tuganu-Baranovském, N. D. Kondratěvovi, J. A. Schumpeterovi a F. Valentovi). K problematice cyklů, zde především střednědobých, přispívá i M. Kalecki. A také v této sféře inspiroval další autory, včetně přístupů méně známých a nestandardních.

K těmto náleží např. modely R. M. Goodwina. Připomeňme zde přetrvávající silnou neujasněnost terminologie ohledně hospodářských cyklů, včetně samotné kategorie cyklu. Taktéž je třeba odlišovat běžná používání některých termínů a jejich rigoróznější, nicméně mnohdy různá, vymezení (namátkou termíny konjunktura, krize, deprese, fluktuace, ekonomické cykly, cykly růstu aj.). Především u tradičního Juglarova střednědobého hospodářského cyklu bývá užíváno označení cyklus ekonomický (hospodářský), průmyslový, investiční, „krizový“, obchodní či podnikatelský (anglický „*trade*“, americký „*business cycle*“). K frekventovaným pojmům náleží i cykly konjunktury, růstu, produkce či investiční, inovační, infrastrukturalní, cenové aj. cykly. Podle délky mohou být rozlišovány ekonomické cykly Kitchinovy, Juglarovy, Kuzněcovy, Kondratěvovy (K-cykly, resp. dlouhé vlny, K-vlny aj.). V různých souvislostech se lze setkat i s cykly (či vlnami) Labrousseho, Hansena, Wardwella, Frische, Elliotta, Tofflera či s cykly Minskyho, Metzlera aj. A taktéž s termíny jako je Kaleckiho cyklus, cyklus Kaldora (resp. Keynesovy-Kaldorovy cykly) nebo právě cykly Goodwina.

Koncept R. M. Goodwina¹³ generuje endogenní cykly hospodářské aktivity (výstupu, nezaměstnanosti, mezd). Na rozdíl od standardních náhledů nespojuje pohyby agregátních

11 Rakouský ekonom Joseph Steindl (1912–1993) bývá řazen ke škole monopolního kapitalismu (v čele se západními marxisty, resp. „*marxology*“ jako P. A. Baran, P. M. Sweezy aj.), někdy též i mezi postkeynesovce. V díle *Maturity and Stagnation in American Capitalism* [Blackwell, 1952] navazuje na modely zaměstnanosti Keynesa a Kaleckiho a na jeho teorii rozdělování. Dle Steindla jsou pro tržní ekonomiky příznačné tendence ke stagnaci (jako příklad uvádí USA). Ke Steindlovým textům patří i *Small and Big Business: Economic Problems of the Size of Firms* [Blackwell, 1945] nebo *Random Processes and the Growth of Firms* [Hafner, 1965].

12 Model aplikuje na československou ekonomiku, včetně rozlišení extenzivního a intenzivního typu růstu – např. *Dva modely růstu* [s M. Hájkem, EÚ ČSAV, 1965].

13 Richard Murphey Goodwin (1913–1996) byl americký matematik a ekonom. K tzv. Goodwinovým cyklům viz „A Growth Cycle“. In Feinstein, C. H. (ed.): *Socialism, Capitalism and Economic Growth: Essays Presented to Maurice Dobb*. Cambridge University Press, 1967 nebo *Chaotic Economic Dynamics*. Clarendon Press, 1990. Goodwinův model [1967] bývá nazýván též modelem třídních bojů, resp. modelem dynamiky mezd a zaměstnanosti. Predikuje cyklus ekonomické

ekonomických ukazatelů s exogenními šoky. Goodwinův nelineární model cyklu využívá principů keynesovského Harrodova-Domarova modelu hospodářského růstu, Phillipsovy křivky, ale i derivátů marxistické teorie třídního boje, systémového přístupu či dynamiky biologických systémů pomocí scénářů chování dravce a kořisti v přírodě.¹⁴ Koncept byl upravován, doplňován a různě aplikován. Rozpracování modelu probíhalo nejdříve v rovině teoretické, později i empirické. Na Goodwina navazují např. v postkeynesovském duchu E. Stockhammer a J. Michell [2014].¹⁵

Mezi různorodými klasifikacemi teorií hospodářských cyklů figuruje např. i heterogenní skupina teorií marxistických, modelů keynesovských a postkeynesovských, resp. přístupů dynamických. Vedle modelů s interakcí *multiplikátoru-akceleratoru* (P. A. Samuelson, W. J. Fellner aj.) sem bývají řazeny různé modely typu „*růst-cyklus*“ a připomínání autoři jako R. F. Harrod, E. D. Domar a v neposlední řadě právě M. Kalecki (který mimo jiné rozvíjí např. i koncept multiplikátoru), dále N. Kaldor či R. M. Goodwin.

Další pohledy – v širším kontextu keynesovsky laděných konceptů hospodářských cyklů – připomínají modely hospodářských cyklů typu „*multiplikátor-akcelerator*“ (s příspěvky P. A. Samuelsona, J. R. Hickse, L. Metzlera, J. S. Duesenberryho či A. Smithiese aj.) a teorie endogenních cyklů, k nimž řadí výše představený koncept M. Kaleckiho (někdy nazývaný též „*cyklus rozdělování*“, což naznačuje propojení modelu cyklu či růstu s teorií rozdělování), dále modely R. M. Goodwina (s nelineárním akcelerátorem z roku 1951 a model třídních bojů z roku 1967) a koncept nelineárního cyklu podle N. Kaldora [1940].¹⁶

Kaldorův model ekonomického cyklu je založen na nelineární dynamice a jde o jeden z prvních modelů generujících endogenní cyklus. Samotný Kaldor je přitom silně inspirován Keynesem a Kaleckim. Literatura operuje též s přístupem nazývaným

aktivitu na základě vstupních hodnot míry zaměstnanosti, úrovně produktivity práce, kapitálu a investic. Goodwin rozvíjí též model cyklu s nelineárním vztahem multiplikátoru a akceleratoru [The Nonlinear Accelerator and the Persistence of Business Cycles. *Econometrica*, January 1951]; věnuje se i modelům propojení cyklů, dlouhým vlnám atd. Mezi jeho další díla náleží např. *Essays in Economic Dynamics* [Macmillan, 1982], *Essays in Nonlinear Economic Dynamics* [P. Lang, 1989] či *The Dynamics of a Capitalist Economy: A Multisectoral Approach* (spoluautor L. F. Punzo) [Westview Press, 1987].

14 Goodwinův eklektický přístup využívá analogie s tzv. Lotka-Volterra biologickým modelem („*dravec-kořist*“) popisujícím dynamiku vývoje populace predátorů v závislosti na množství jejich kořisti. Zaměstnaní pracovníci hrají v Goodwinově pojetí roli „*dravce*“, neboť jejich mzdové požadavky jdou na úkor zisků, a tudíž investic, což vede ke zvýšení nezaměstnanosti. Model je přitom založený na nulovém součtu („*co jeden získá, druhý ztratí*“). Inspiraci nalézá Goodwin i u Marxe. Kapitál roste, dokud nenarazí na omezení nabídky práce, kdy je málo práceschopného obyvatelstva. Růst reálných mezd tlumí akumulaci kapitálu a omezuje kapitalistické zisky. Postupně nastává obrat, mění se fáze cyklu a reálné mzdy začínají klesat. Goodwin vztahy formalizuje a pomocí diferenciálních rovnic definuje rovnováhu mezi mírou zaměstnanosti a podílem příjmu pracovníků na produktu. Těžištěm je nástin závislosti akumulace kapitálu a přerozdělování příjmů mezi třídami dělníků a kapitalistů.

15 *Pseudo-Goodwin Cycles in a Minsky Model* [Working Papers no. 1405]. Post Keynesian Economics Study Group.

16 Britský ekonom maďarského původu Nicholas Kaldor (1908–1986) patří k vůdčím osobnostem italsko-cambridgeské školy postkeynesovství. Významně rozpracoval teorie rozdělování, růstu či koncepce endogenních peněz. K problematice cyklu, resp. růstu u Kaldora viz např. A Model of the Trade Cycle. *Economic Journal*, March 1940, resp. A Model of Economic Growth. *Economic Journal*, December 1957.

Kalecki-Kaldorův model cyklu. S využitím a odkazy na Kaleckiho a Kaldorovy studie¹⁷ a jejich aplikace.¹⁸

Vybrané práce M. Kaleckiho

A Macrodynamic Theory of Business Cycles [*Econometrica*, July 1935]; A Theory of the Business Cycle [*Review of Economic Studies*, February 1937]; The Determinants of Distribution of the National Income [*Econometrica*, April 1938]; *Essays in the Theory of Economic Fluctuations* [Cambridge University Press, 1939]; The Supply Curve of an Industry under Imperfect Competition [*Review of Economic Studies*, June 1940]; Political Aspects of Full Employment [*Political Quarterly*, October/December 1943]; *Studies in Economic Dynamics* [Allen and Unwin, 1943]; A New Approach to the Problem of Business Cycles [*Review of Economic Studies*, April 1949]; *The Theory of Economic Dynamics: An Essay on Cyclical and Long-Run Changes in Capitalist Economy* [Allen and Unwin, 1954]; Observations on the Theory of Growth [*Economic Journal*, March 1962]; *Problems of Economic Dynamics and Planning: Essays in Honour of Michal Kalecki* [Polish Scientific Publishers, 1964]; *Studies in the Theory of Business Cycles 1933–39* [Basil Blackwell, 1966]; Trend and Business Cycles Reconsidered [*Economic Journal*, June 1968]; *Introduction to the Theory of Growth in a Socialist State* [Basil Blackwell, 1969]; *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy 1933–1970* [Cambridge University Press, 1971]; *Selected Essays on the Economic Growth in the Socialist and Mixed Economy* [Cambridge University Press, 1972]; *The Last Phase in the Transformation of Capitalism* [Monthly Review Press, 1972];¹⁹ *Essays on Developing Economies* [Harvester, 1976]; *Collected Works of Michal Kalecki* [Osiatyński, J. (ed.), Clarendon Press, 1990].

Doplňkové informace

An Introduction to Modern Economics [Robinsonová, J. V., Eatwell, J., McGraw-Hill, 1973]; Kalecki and Keynes [Feiwel, G. R., *De Economist*, June 1975]; *The Intellectual Capital of Michal Kalecki* [Feiwel, G. R., University of Tennessee Press, 1975]; *Selected Essays on Economic Planning* [Toporowski, J. (ed.), Cambridge University Press, 1976]; *Kalecki's Microanalysis: The Development of Kalecki's Analysis of Pricing and Distribution* [Kriesler, P., Cambridge University Press, 1987]; *Kalecki's Relevance Today* [Sebastiani, M. (ed.), Macmillan, 1989]; *An Alternative Macroeconomic Theory: The Kaleckian Model and Post-Keynesian Economics* [King, J. E., Springer Netherlands, 1996]; Kalecki, Michal (1899–1970) [Sawyer, M. C., in Arestis, P., Sawyer, M. C.: *A Biographical Dictionary of Dissenting Economists*, Cheltenham, 2000]; *Kalecki's Economics Today* [Sadowski, Z. L., Szeworski, A. (eds.), Routledge, 2004]; *Dějiny ekonomických teorií* [Sojka, M., Havlíček Brain Team, 2010]; *Dlouhé K-vlny (historie zkoumání, vývoj, výhledy) a rozpory soudobé globalizace* [Sirůček, P., Melandrium, 2015].

17 Např. u Kaleckiho A Macrodynamic Theory of Business Cycles. *Econometrica*, July 1935, resp. u Kaldora A Model of the Trade Cycle. *Economic Journal*, March 1940.

18 Např. viz The Kaldor–Kalecki Business Cycle Model [Krawiec, A., Szydlowski, M., *Annals of Operations Research*, January 1999].

19 Autorem předmluvy je další známý polský ekonom – reformní marxista Włodzimierz Brus (1921–2007). Spolu s Oskarem Ryszardem Langem (1904–1965) vytvářejí teorii socialistické tržní ekonomiky. Lange spolupředsedal s M. Kaleckim Ekonomické radě Polské republiky. Právě Langemu je věnován příští díl seriálu AOP.